

Ametiisiku tegevus-, töökohta- ja toimingupiirangute küsitluse tulemused

Mari-Liis Sööt

Kriminaalpoliitika osakond

Justiitsministeerium

Justiitsministeerium analüüsis korruptsioonivastases seaduses (KVS) sätestatud tegevus-, töökohta- ja toimingupiiranguid ning plaanib seaduse probleeme. Selleks koostasime 2006. aastal olemasolevate piirangute põhjal küsimustiku, mille saatsime laiali kõikidele ametitele, inspeksioonidele, ministeeriumidele, riigi sihtasutustele ja äriühingutele, avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele ja kohalike omavalitsuste liitudele – kõigile neile, keda võiksid korruptsioonivastase seaduse piirangud puudutada.

Näiteks nii KVS (ptk 3-4) kui ATS (§ 68-76) sätestavad mitmeid piiranguid vastavalt ametiisikutele ja avalikele teenistujatele (diferentseerides neid veel riigiametnike, riigiteenistujate ja ametnike vahel). Seega on tegemist üsnagi segase süsteemiga, kus mitmed piirangud oma sisult erinevates seadustes kattuvad, pealegi kasutab KVS vananenud mõisteid. Samas ei kehti ükski piirang riigi ja KOV hallatavate asutuste töötajatele, kellega on sõlmitud töölepingud. Praktikas on kerkinud mitmeid probleeme ametnikele suunatud piirangutega tulenevalt Eesti väiksusest. Neid probleeme me teada tahtsimegi.

Justiitsministeeriumi küsitluse eesmärk ei olnud esindusliku valimi põhjal järelduste tegemine, vaid probleemide väljaselgitamine nendelt, kellel need on tekkinud. Seetõttu ootasimegi eelkõige praktikas esilekerkinud näited piirangutega seotud probleemide kohta. Seega tegemist on andmetega, mida Justiitsministeerium kogus seaduseelnõu ettevalmistamiseks. Tulemused olid üheks sisendiks KVS eelnõu koostamiseks ning mitte järelduste tegemiseks Eesti avaliku sektori kohta. Selle poolest on kasulikud just nn lahtistele küsimustele antud vastused, kus vastajad said probleemid välja tuua.

Vastuseid laekus 29 ja suure osa nendest moodustasid riigiasutuste, ametite, inspeksioonide vastused.

Huvitavamaid tähelepanekuid probleemide kohta:

- Suurem osa vastajaid arvas, et korruptsioonivastase seaduse piiranguid on rikutud seetõttu, et piirang ei vastanud tegeliku elu nõudmistele ning see on signaal uue seaduse koostajatele – osa piiranguid on ajale jalgu jäänud.
- Leiti, et ametiisiku mõiste on liialt laialivalgub, samas on just ametiisik see, kelle suhtes piiranguid kohaldatakse, mis eeldab õigusselgust. Näiteks määratleb KVS ametiisikut muuhulgas läbi selle, kas ta teeb toiminguid või ei tee. Selline lai määratlus tekitab probleeme, kuna nii saab suuremat osa avaliku sektori töötajate tegevustest pidada toiminguteks. Nii võib jõuda välja olukorda, kus suurel osal ametnikest on keelatud töötada teisel ametikohal, näiteks õppejõuna. Taustaks, et kehtiva KVS kohaselt ei tohi ametiisik töötada vahetu ülemuse loata (ei või töötada vahetu ülemuse lubatust 1) suurema koormusega; lubatust erineval ajal; juhul, kui niisugune töötamine kahjustab töö- või teenistuskoha mainet või 2) kui töö- või teenistuskohustuste täitmine tähendab ka järelevalvet teise tööandja üle).
- Suurem osa vastajatest peab ebavajalikuks piirangut, mille kohaselt peaks ametiisikul olema keelatud olla riigi või kohaliku omavalitsuse osalusega äriühingu juhtorgani või järelevalveorgani liige pärast avalikust teenistusest lahkumist. (Kehtiv KVS sätestab, et ametiisikul peaks see olema keelatud 3 aastat pärast avalikust teenistusest lahkumist).
- Ametiisikul on praegu keelatud ametiasutuse poolt tema kätte usaldatud vara osas tehingute sõlmimine iseenda või juriidilise isikuga, mille juhtkonna või otsuseid tegeva organi liige ta on. Konkreetne näide, kus probleem tekib KOV-de tasandil, kus luuakse liite või arenduskeskusi, kuhu

kuuluvad omavalitsuste juhid. Selline tegevuspiirang võib hakata pärssima omavalitsuste koostööd.

- Mäletatavasti pidas 2004. a kevadel Justiitsministeeriumis avaldatud korruptsiooniuringu järgi kingituse vastuvõtmist ametniku poolt korruptsiooniks 56% avaliku sektori töötajatest; 2007. aasta kordusuuringu järgi pidas aga juba 70% avaliku sektori töötajatest kingituse vastuvõtmist korruptsiooniks. 2004. aasta uuringuga sarnane tulemus iseloomustas ka kõne all olevat piirangute analüüsi küsitlust, kus kolmandik leidis, et kingituse vastuvõtmine peaks olema keelatud. Mitmete hinnangul põhjustaks see ametiisiku erapoolikuid otsuseid.

Täpsemalt on võimalik kehtiva KVS probleemide kohta lugeda ka KVS eelnõu seletuskirjast.